

# מחשבה קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן



**שיעורי מחשבה קצרה לשבוע זה, פוקדשים לע"נ פוח"ז ר' זאב ב"ר צבי הלוי שטרן ז"ל,  
שנלקח לבית עולמו השבוע ביום ט' שבט תשפ"ו, תנצב"ה**

מסכת מנחות דף יד

ועיין בקונטרס ילקוט החנוכי (בסוף שו"ת הרב"ז) שכתב בענין זה דברים הפוכים, ודבריו תמוהים.

דף טו

## רבי אופר אופר אני

"רבי אומר, אומר אני שזה כשר". ופעמים רבות בש"ס מופיעה לשון זו בתחילת דבריו של רבי.

רבי יוסף ענגיל זצ"ל בבית האוצר (מערכת א כלל לג) מביא את המקומות שנזכר לשון זה אצל רבי, ומדוע נתייחדה לשון זו אצל רבינו הקדוש. ומבאר שהוא דרך ענוה, דהרי במידה זו נצטיין רבי, כדאמרין משמת רבי בטלה ענוה (סוף סוטה), וכן בהוריות (יד, א) אמר רבא "אפילו רבי דענוותנא הוא". ופירוש הביטוי 'אומר אני' היינו אמירה שאינה החלטית, וכעין מה שאומרים אצלנו "נראה לעניות דעת".

פירוש נוסף כתב הבית האוצר: "לפי המבואר בספרי תלמידי הבעש"ט ז"ל כי דרך אנשי המעלה הגדולים להתבונן על כל דיבוריהם ומעשיהם שאין הם המדברים ועושים בכח עצמם רק כח אלקי אשר בהם, ובכל הנבראים, כטעם ואתה מחיה את כולם הוא העושה חיל הדיבור וכל המעשים כטעם ד' שפתי תפתח, וכנודע, הנה יתכן ג"כ כזה הבנת לשון אומר אני, היינו דהקדים אל דיבורו שלא הוא בחכמתו ובתבונתו הוא האומר והמשיג שהדין הוא כך וכך, רק כח אלקי אשר בו היא השכינה הקדושה המחיה את כל הנבראים ונקראת אני כנודע בחכמת האמת, ועי' תוס' סוכה (מה, א) על 'אני והו הושיעה נא'".

ומוסיף רבי יוסף ענגיל שבספר תהלים מופיעה רק פעם אחת "אומר אני" - בפרק מה - "רחש לבי דבר טוב, אומר אני מעשי למלך לשוני עט סופר מהיר", וכתוב בראב"ע שכל תהלים הוא רוח"ק על העתיד, ואפשר שקאי על רבי שרגיל לומר "אומר אני", והוא זה שכתב את המשניות משום עת לעשות לה, וזהו: אומר אני מעשי למלך - בשביל הקב"ה, עת לעשות לה. ולכן 'לשוני עט סופר מהיר', שכתבתי את תושבע"פ.

וממשיך ומציין שהמילים "לבי דבר טוב", עולה בסופי תיבות רבי. ולשוני הוא בגימטריא "יהודה הנשיא". הרי שדוד המלך בפסוק זה שנאמר בו "אומר אני", רמז לרבינו הקדוש שהיה רגיל להזכיר לשון זו.

## קריאת שמע בלא תפילין

אדם מביא זבח ונסכיו אחר עשרה ימים.

והנה בברכות (יד, ב) אמרין "כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו.... כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים".

ודנו האחרונים האם אדם יכול לומר ק"ש קודם התפילה בלא תפילין, דהרמ"א (סי' מו, ט) כתב שנהגו לומר שמע ישראל קודם התפילה, שמא יעבור הזמן, ויש לדון אם יכול לומר ק"ש זו בלא תפילין.

ובספר עמק יהושע האחרון (דף קנט, ב) מביא בשם החזוה מלובלין שאם מניח תפילין אח"כ באותו היום, מותר לקרות ק"ש בלא תפילין. ומביא לכך ראיה מדאמרין (בברכות שם) הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב זבח בלא נסכים, והרי קיי"ל בסוגייתנו דהמקריב זבח היום מביא נסכים אפילו למחר, וכן הכא אם מניח תפילין אח"כ לית לן בה.

וכן נקטו כמה מגדולי הפוסקים, וכדחביא בלבושי מרדכי (תליתיא או"ח סי' ה) שכן כתב בספר לקוטי מנהגים בשם כמה גדולים וצדיקים שנהגו כן. וכן פסק השו"ע הרב.

ורבים ציינו לדברי רש"י (במדבר כג, כד) "הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכאיא לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין." לפי הסדר שכתב, מבואר שקריאת שמע קודמת להנחת תפילין.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' יז, ב) הוסיף דשמא אדרבה יש להקדים ק"ש לתפילין, דק"ש הרי היא תדירא, דנוהגת בין ביום ובין בלילה וכן בשבת, משא"כ תפילין.

ובשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שנד) דוחה ראיה מסוגייתנו, דשאני נסכים שהחייב להביאם חל על האדם רק כשהקריב עולה, ועל כן כל

זמן שהוא מביא נסכים שייכים הם לעולה, אבל תפילין הוי חוב כל היום מעיקר הדין, ועל כן כל שעה שלובש י"ל שבשביל חובת שעה זו הוא ואין שייכא לק"ש שלפניו.

ונסיים בדברי הגר"ר מרגליות זצ"ל (נפש חיה סי' כה, ב) שהביא לדקדק מהוזהר (ואתחנן רסה, א) שהמתפלל בלא תפילין הרי זה כעובר אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפלל, שנראה ככופר במה שהציבור עושים. ובענין זה יש דין שאם ישנו בית כנסת נוסף בעיר, לית לן בה, דשמא יילך להתפלל בבית הכנסת השני ואינו נראה ככופר.

ומעתה יש לדמות ולומר דכמו"כ המתפלל בלא תפילין, נראה שאינו מודה בתפילין. אך כל זה בתפילה שא"א להתפלל שוב, אך בק"ש שאפשר לקרוא שוב ושוב, הרי זה דומה להיכא דיש בית כנסת אחר, ואין נראה ככופר בתפילין. ומשמע אפוא מזה שאפשר לקרוא ק"ש בלא תפילין, אם יניח אח"כ. וע"ש שדחה הראיה מרש"י בפרשת בלק הנזכר לעיל.

בספר אמונת משה מאלכסנדר (פרשת כי תבוא), מביא נקודה נוספת, שכתוב בתחילת כי תבוא "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", וביאר במי השילוח להאיז' ביצר שכאשר אדם מחזיר לה' את ראשית פרי האדמה, בזה מברר האדם את עצמו כי יוכל לעבוד את ה' בכל מאוודו. עכ"ד. ולא נתבארו הדברים.

ומסביר האמונת משה, ע"פ דברי הגמ' כאן דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ואם נותן את הראשית להקב"ה ממילא הכל נמשך אחריו. ועל כן טוב לאדם להקדיש להקב"ה כל תחילת עונה ותקופה. שבכך כל המשך יתייחס לעבודת ה'.

וזה הטעם במה שק"ש הוא בתחילת הלילה ובתחילת היום, שבכך כל המשך יתייחס לייחוד ה'. ובה מובן שאין ק"ש במנחה, לפי שאינו זמן של התחלה.

דף יז

### האכל יאכל

"ורבי אליעזר א"כ לכתוב רחמנא אם האכל האכל, א"נ אם יאכל יאכל, מאי אם האכל יאכל, ש"מ תרת".

וכדיק זה מופיע בכמה מקומות בש"ס.

בארץ צבי לגאון מקוז'גלוב (פרשת קורח) תמה, דכפילות מעין זו מופיעה מאות פעמים בתנ"ך, כגון "אמור יאמר", "ידוע תדע", "שמוע תשמע", "היטב איטיב", ובכל מקום אין חוזרים על אותה מילה, ומה נשתנה כאן.

ומבאר שבכל המקומות הללו, המילה הראשונה היא **שם הפעולה** - ידוע, שמוע וכו', ולאח"כ זו מילת **הפעולה עצמה** - תדע, תשמע וכו'. והביאור, שבכל דבר שעושה האדם בעולם הוא מקבל כוח מלמעלה, כי שורש כל המעשים הוא השי"ת, וכשאדם פועל הוא מתחבר למקור העליון. על כן בתחילה מוזכר שם הפעולה שנשפע מלמעלה, ואח"כ עושה זאת בפועל.

אך בשני מקומות אין מופיע מבנה שכזה: (א) במקום שמדובר בעבירה, שאע"פ שהבא ליטמא פותחין לו, אך ההתחלה היא מהאדם ולא מלמעלה. ועל כן הסדר הוא הפוך מהרגיל. וכגון אצל דתן ואבירם נאמר "כי תשתרר עלינו גם השתרר", 'תשתרר' היא הפעולה, ואח"כ מופיעה הפעולה בעצמה - 'השתרר', ומשום שמדובר שם במעשה עבירה. (ב) ביציאה מהגלות, 'ואנכי אעלך גם עלה', הרי שהקדים את הפעולה לשם הפעולה, ומשום שיציאה מגלות תלויה במה שעם ישראל עושה תשובה ומתקרב ע"י מעשיו.

בשני האופנים הנ"ל, מקדימים את מה שתלוי באדם.

ובכך מבואר דהגמ' כאן דקאי על אכילת פיגול, וכן הגמ' בב"ק (סה, א) - אם המצא תמצא בידו הגניבה, ובמקומות אלו, כיון שמדובר בעבירה, היה מן הדין להקדים את הפעולה לשם הפעולה, כמו בשאר המקומות שמדברים על מעשה עבירה, ואם בכל אופן התורה

דף טז

### כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה

אליבא דרב, כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.

בספרי חסידות למדו מכאן לענין עבודת ה'.

בספר מחזה אברהם (פרשת ויצא) לרבי אברהם מבוטשאטש, בעל האשל אברהם על השו"ע, כתב על הפסוק "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", דבברכה ראשונה יש חיוב כוונה לעיכובא, ולא בברכות שאח"כ, משום דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, וכשהברכה הראשונה בכוונה, כל שאר התפילה נגזרת אחריה.

וזהו "סולם מצב ארצה" - שאף אם רגלי סולם התפילה מוצב בארץ, ללא כוונה, כל זמן ש"ראשו מגיע השמימה", שבתחילת התפילה כיוון לבו, ממילא "מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", שהשפע נשפע כתוצאה מהתפילה.

ובפרשת ויחי מבאר המחזה אברהם את הפסוקים על יששכר "חמור גרם וגו'", שבני אדם שדברי התורה ערבים עליו, אין בכך חסרון (ולא משום הטעם שכתב בהקדמת האגלי טל, שהנאת הלימוד מדבקת אותו בתורה, אלא מטעם אחר -), דאם עכשיו ערב לו, בהכרח שבתחילה היה לו קושי, שכל ההתחלות קשות, אלא שאחרי שעמל ויגע בתחילה לעסוק בתורה, אחרי כן נהפך לו לעריבות. ואינו מפסיד את שכרו, דכל העושה בצער בתחילה, על דעת ראשונה הוא עושה.

וזהו "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים", שהוא נהנה מן התורה ואינו מבקש לפורקה מעליו. ומדוע מקבל שכר? משום שבתחילת לימודו היה לו פיתוי לתענוגי העוה"ז "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה", ובכל זאת "ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד", ממילא עתה אפילו כשהוא ישן ורובץ, מקבל שכר כפי הקושי שהיה לו בתחילה.

לאהבת התורה ולשעשע על זיו המדתה, עד שכלתה נפשו של יוסף הבבלי באבדת הלכה אחת, ואשר צהבו פניו לחדוות עוזה בהחזרת אבדתו, ואשר התפעלות נפשו של ר"א על אהבת תלמידו הזליגו את עיניו דמעות של גיל והנאת זיו מיצוי המדות. והחושך נפשו מעיון ההלכה, ואשר חשך בזה את נפשו מלטעום טעם חכמה, הלא לא אבידה אחת אבד, רק איבד את כל ישותו וישם את כל הוייתו לאפס, ומה יתרון לאויל תחת השמש, הולך חשכים ואין נוגה לו, וכילד משתובב כל צבא ימיו, לא ידע את חליו ולא ירגיש מכאוביו..."

דף יח

**אשריכם תלמידי חכמים**

יוסף הבבלי ישב לפני ר"א בן שמוע והיה חביב לו ביותר עד לאחת. רש"י מפרש שיוסף היה חביב על ר"א בן שמוע עד שהגיעו להלכה אחת. תוס' מביאים "וי"מ עד אחת, עד הנפש שנקראת יחידה." והגר"ר מרגליות מציין לזוהר (רע"מ תרומה קנ"ב) "דחמש שמהן אית לה: נשמה, רוח, נפש, חיה, יחידה." וידוע מדברי האריז"ל, שהדרגה הגבוהה ביותר היא יחידה. והיינו שהיה חביב עליו עד מקום גבוה זה.

דף ט

**שחיטה בבעלים**

שחיטה כשרה בזר, מהיקש בין סמיכה לשחיטה. ואם תאמר, כשם שסמיכה בבעלים, שמא גם שחיטה צריכה להיות בבעלים, ע"ז ילפינן מפר יוה"כ שדוקא שם נשחט בבעלים, ובשאר מקומות לא.

ונזכיר מה שעסקנו בזבחים דף ל"ב, שהבאנו מהזוהר (ח"ג קכ"ד, א) שמוזהר לכהן שלא לשחוט, כדי שלא לפגום במקום שבו הוא נמצא, והיינו דשחיטה היא מידת הדין, והכהן שייך לחסד.

ומתקשים המפרשים מן הגמ' בברכות לא, ב דשמואל הורה בפני עלי ששחיטה כשרה בזר. ומשמעות הגמ' שאין איסור לכהן לשחוט, אך לא שיש בעיה לכהן לשחוט.

וכנראה באמת ע"פ פשט לית לן בה, ודברי הזוהר הם רק ע"פ סוד. בליקוטי יהודה (פרשת ויקרא) בשם האמרי אמת מבאר, שמוזה הטעם שמואל הורה בפני עלי, לפי שיש איסור ע"פ קבלה לכהן לשחוט, ועל כן הורה בפניו להפריש אותו מאיסור (ע"פ קבלה).

בשם משמואל (ליל שמע"צ תרע"ט) מביא בשם אביו, שביאור הדבר הוא, שעיקר עבודת הכהן הוא עבודה פנימית, בחלקים הנסתרים, ו"מקבלה ואילך מצות כהונה", שאז הדם מתקבל בסתר הכלי. מש"א"כ שחיטה שהיא עבודת גילוי הפנימי לחוץ.

ובנועם אלימלך (פרשת נשא) מבאר זאת על עבודת ה', שמקבלה ואילך מצות כהונה ושחיטה כשרה בזר, "ר"ל הזר הוא מי שעדיין לא בא אל מדרגת הצדיק ויש לו עדיין לתקן חטאת נעוריו, כשר ונכון לו שיהא הוא שוחט הדינים ע"י התאמצותו לשבר כח התאוות הגשמיות, וביותר בעת התפילה שהיא במקום קרבן, אבל מי שהוא רוצה להמשיך השפעות צריך להיות במדרגת כהן שהוא חסד, וזהו מקבלה ואילך, פי' שרוצה לקבל שפע ורחמים, מצות כהונה, מצותו עליו שיהא כהן במדת חסד."

נמצא בדבריו שבעל הדרגה הנמוכה עיקר עבודתו היא ביטול הדינים, סור מרע. ואילו הצדיק הגדול, בחינת כהן, הוא ממשיך את השפע.

והנה, בחשק שלמה על הגמ' כאן, מבאר הדפירוש בזוהר הוא ע"פ הגמ' כאן, שהשחיטה בבעלים אינה מעכבת, דילפינן מפר יוה"כ, אך עיקר ההיקש לסמיכה כדקאי קאי, לענין לכתחילה. וראיה לזה

בבן יהודיע מבאר עוד, שיש 'אהבה מורכבת', ויש 'אהבה פשוטה', אהבה מורכבת היינו כמו אדם שאוהב ענבים מפני שגופו נהנה מהם, זו היא אהבה מורכבת מהתפוחים ומגופו, ולכן אם היו מזיקים הענבים לגופו לא היה אוהב אותם. אבל אהבת האב לבנו היא אהבה פשוטה, דאפי' אין גופו נהנה מממנו ואפילו אם מצערנו הוא אוהב אותנו, והרי זו אהבה אחת. וזהו 'חביב עליו עד לאחת', ר"ל חיבוב זה שמחבבו הוא נמשך מאהבה פשוטה שהיא אחת ולא מורכבת.

עוד אמרינן כאן, שכאשר יוסף שמע מר"א בן שמוע את השמועה שביקש, צהבו פניו, וזלגו עיניו של ר"א דמעות, ואמר - 'אשריכם ת"ח שדברי תורה חביבין עליכם ביותר', וקרא עליו המקרא הזה "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי."

ומבאר הבן יהודיע, שבכל מקום רגילים לדמות תורה לזהב וכסף, אלא שאם אדם משיג מעט כסף וזהב, אינו שמח במיוחד, ואילו יוסף הבבלי ששמח על דבר קטן בתורה, אות הוא שהתורה חביבה עליו עוד יותר מזהב וכסף. וזהו שהביא הפסוק "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", שאף דבר אחד בתורה אני אוהב עד מאד.

בפירוש 'הבונה' על העין יעקב, על המעשה בדף ז, א אודות אבימי שהלך וטרח להשלים מה שנשכח ממנו אצל רב חסדא, ביאר שתלמידי חכמים יודעים ערכה של תורה, ולכן חשובה בעיניהם היגיעה כדי לקנות את התורה. והם אלה ששמחים בשמחת התורה, בכל דבר קטן. וכפי המעשה כאן ביוסף הבבלי.

ובפרי צדיק (במדבר אות ח) מוסיף בזה, "שבמה שהאדם תקוע ודבוק בשורש נפשו, בזה הוא כל שיחתו גם בלא מתכוין", ועל כן כשראה ר"א בן שמוע את אהבת התורה של יוסף הבבלי קרא עליו "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי."

ונסיים בדברי החזו"א באמונה ובטחון (ג, כ), שמאריך אודות החשיבות הגדולה בלימוד התלמוד וההלכה וידיעתם. ומביא את הגמ' דין בזה"ל: "דברי חז"ל כשמן הטוב יורד לעצמות להלהיב הלבבות

מהגמ' בפסחים (ו, ב) "פסח וקדשים מאי איכא למימר", ופירש"י הבעלים נצטוו כדכתיב וסמך ידו ושחט. וזה הביאור בזה, דמה שהזהיר שלא לשחוט ע"י הכהן, כוונתו שיעשה זאת הבעלים. ובדאי שתמיד הקפידו שכהנים ישחטו, וכמ"ש התוס' בקידושין (עו, ב), אך היינו בקרבן ציבור שאין בעלים. אך בקרבן יחיד, ודאי שלכתחילה הבעלים צריכים לשחוט.

יש לבאר את דבריו כפי מה שהבאנו למעלה הרבה פעמים בשם הרמב"ן, שענין הסמיכה הוא להכניס את הקרבן שיעמוד במקומו ויכפר עליו, כאילו הוא עצמו נשחט. ממילא מובן שהסמיכה מעגבת בבעלים משום שכך הקרבן בא במקומו, ושאר העבודות שנעשים אחרי השחיטה זה לא ע"י הבעלים כשם שכל מערכת הכפרה נעשית שלא על ידי האדם עצמו, אבל שחיטה מעיקר הדין הבעלים צריך לשחוט, שבכך יראה בעצמו מסירות נפש, שהשחיטה היא הפעולה העיקרית של המס"נ, ועדיף שהאדם ימסור עצמו. ואף שאינו מעכב, שהרי מי שנהרג על קידוש השם קיים בזה מסירות נפש ג"כ, אבל "מלכתחילה מצווה בכך. דו"ק.

דף כ

## ברית פלח עולם

ברית מלח עולם, כל הקרבות זקוקים למלח.

רבי יוסף ענגיל בספרו ציונים לתורה כלל מ', מביא את דברי הרמב"ם והחינוך שאומרים שהמקריב בלא מלח עובר על לאו של לא תשבית מלח, ואין זה לאו שאין בו מעשה כיון שיש כאן מעשה הקרבה, ובהקרבה הזאת חסר מלח לכן לא נקרא זה לאו שאין בו מעשה.

ומוסיף רבי יוסף ענגיל שהדבר תלוי בחקירה, בענין המלח, מה המלח עושה. האם פשט הוא שהמלח ממתיק ומבסס את הקורבן, שעושה את הקורבן בצורה יותר טובה? או שמלח זה דבר שעומד בפני עצמו. שאת המלח צריך להביא למזבח מצד עצמו.

מדברי הרמב"ם והחינוך הנ"ל משמע שהמלח זה דבר שמצטרף לקורבן, ולכן אין זה לאו שאין בו מעשה שהוא מצטרף להקרבה.

ומוסיף שחקירה זו תלויה במחלוקת כאן אצלנו בגמרא, האם לא מלח כשר. שאם המלח עומד בפני עצמו, אז כן, אז בלא מלח הוא ביטל את הקרבת המלח, אבל הקורבן עדיין כשר. אבל אם המלח זה חלק מהקרבן, אז אם לא מלח יש פה חיסרון בקרבן.

והנה לכאורה דברי רבי יוסף ענגיל תלויים בטעמים של הבאת המלח המובאים ברבנו בחיי (ויקרא ב, ג). רבנו בחיי שם מביא כמה טעמים.

וז"ל: וע"ד הפשט טעם המלח בקרבנות לפי שלא יהיה דרך כבוד בקרבן השם שיהיה תפל מבלי מלח, ולמדה תורה דרך ארץ דמלכותא דרדיקעא כעין מלכותא דארעא, וכדרך הקריבהו נא לפחתך וכו'.

וע"י המדרש יש בו באור לדרך הקבלה, ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו מים התחתונים ליקרב במלח ונסוך המים

בחג, וכן אמרו במדרש מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה התחילו מים התחתונים בוכים וזהו שכתוב (איוב כח) מבכי נהרות חבש. אמר רבי אבא בבבלי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, (נחום א) גוער בים ויבשהו, אמר להם הקב"ה הואיל ולכבודי עשיתן כל כך וכו' ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים.

וע"ד הקבלה יש במלח שני כחות משתנים זה הפך זה, והם המים והאש, ובכח חמימות האש המיבשו והמגלידו חוזר מלח, ואם כן יש בעצם המלח כח המים והאש שהם כנגד שתי המדות שבהם קיום העולם והם מדת רחמים ומדת הדין, ומטעם זה אמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך, קרא ברית אלהיך מלח לפי שבו יתקיים ויכרת העולם, וכמו שאמרו ראה שאינו יכול להתקיים בדין שתף עמו מדת רחמים, וכן המלח מקיים ומכרית"

לכאורה בטעמים אלו תלויה החקירה של רבי יוסף ענגיל, שע"ד הפשט שמלח הוא לתת טעם לקורבנות, אז זה חלק מהקורבן ואינו עומד לעצמו.

אבל לפי דרך המדרש ודרך הקבלה שמלח זה עניין של מים תחתונים שבאים למעלה, של צירוף חסד ודין, אז זה דבר שעומד לעצמו.

ועיין בראובן מרגליות בספרו שערי זוהר, מציין לשני זוהר שלכאורה ברור שם שהמלח עומד לעצמו.

זוהר ראשון הוא בפרשת בהר (ח"ג דף ק"ט ע"א), מובא שם את מספר העבודות בבית המקדש, ועבודה י' זה להיות כוהנים עושים קורבנות במקדש, עבודה י"ג זה למלוח קורבנות במקדש. משמע שהמליחה וההקרבה הם שני דברים שונים.

ובזהר פרשת ויחי (ח"א דף רמא ע"ב) מובא שכל העניין של מלח זה מלח בגין דהוא ממרק ומבסס מרירו לאטעמו. והמלח הוא ברית שאם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת. ככה המלח הוא בא ונותן את הקיום לעולם.

וזה לכאורה דברי רבנו בחיי ע"ד הקבלה שיש כאן את הצירוף של חסד ודין. בלא מלח יש רק דין ואין העולם יכול להתקיים בדין. המלח הוא שמביא את הצירוף ולכן נותן קיום לעולם.

עכ"פ נמצא מדברי זוהר שהמלח עומד לעצמו ואינו חלק מהקרבן.

נמצא דלפי הפשט המלח הוא חלק מהקרבן, אבל עפ"י המדרש והקבלה המלח עומד לעצמו. ועוד נחזור ונשנה פרק זה בעז"ה.